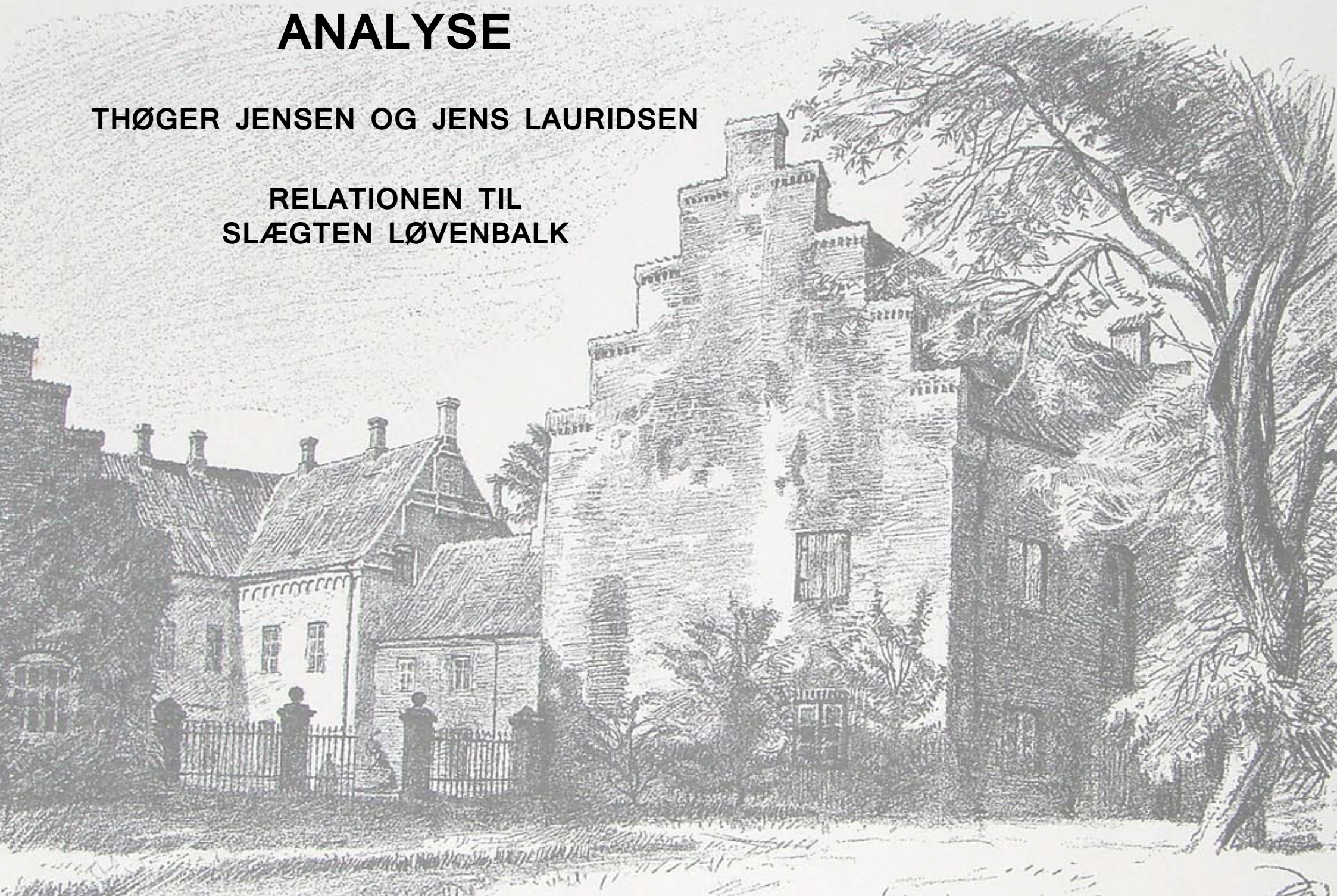

ANALYSE

THØGER JENSEN OG JENS LAURIDSEN

RELATIONEN TIL
SLÆGTEN LØVENBALK

THØGER JENSEN, JOHANNITTERORDENEN OG REFORMATIONEN

Thøger Jensen (d. 6. juni 1538) tilhørte johanniterordenen og var munk i korsbrødrenes kloster i Viborg. Johanniterordenen er en gejstlig ridderorden, hvis opgave var at tage sig af fattige, syge og ensomme. Munkene var i middelalderen kendt for at etablere hospitaler for spedalske og sørge for svage ældre, både fattige og adelige. Som munk vandt Thøger Jensen sympati for Johanittermunken Hans Tausens reformatoriske synspunkter og blev efterfølgende hans trofaste støtte. I 1525 forflyttedes Hans Tausen fra Antvorskov kloster ved Slagelse til Viborg, der blev reformationens vugge. Tausen havde studeret hos den tyske munk, teolog og reformator Martin Luther i Wittenberg, som havde udviklet sine egne teologiske synspunkter, der blandt andet tog afstand fra den katolske kirkes aflad og dermed blev grundlaget for det protestantiske kirkesamfund.

På grund af sine "kætterske" synspunkter blev Hans Tausen smidt ud af munkeordenen, men Viborgs borgere bakkede ham op og fik forordnet, at kongen gav ham værnebrev som sin personlige kapellan med tjeneste ved Sct. Hans Kirke i Viborg. Efterhånden kunne Sct. Hans Kirke ikke rumme menigheden, så Tausen måtte prædike på kirkegården indtil det oprørske borgerskabet indtog Gråbrødrenes noget større kirke. Gråbrødrene tilhører franciskanerordenen der grundlagdes af Frans af Assisi i 1209. Gråbrødrerne var såkaldte "tiggermunke", der levede under de gamle klosterregler om fattigdom, lydighed og kyskhed.

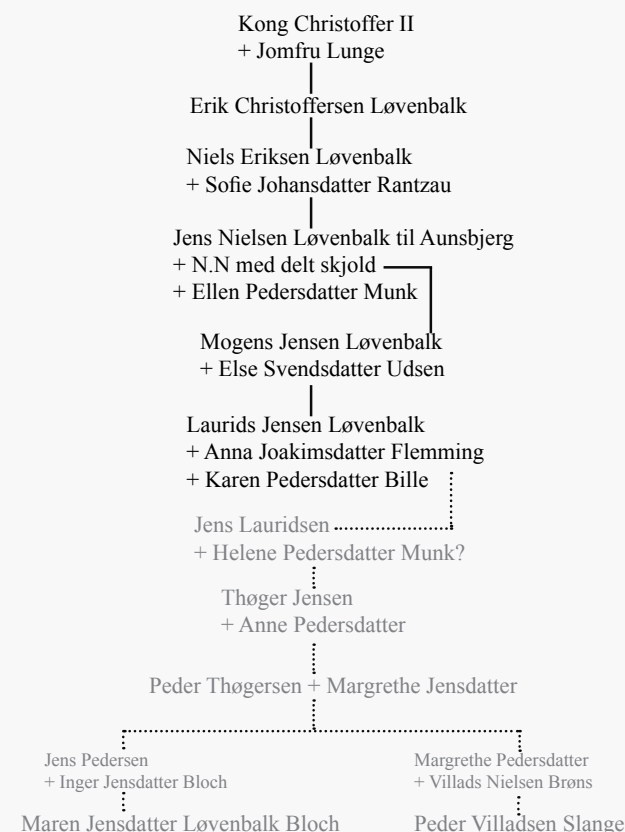
Ifølge Arild Huitfeldts beretning skal Thøger Jensen i 1529 have fulgt med Hans Tausen til København. Det er sandsynligvis her, han har truffet Tausens medhjælper, den viborgske reformatorer, mag. Jørgen Jensen Sadolin, som Thøger støttede, da denne (ca. 1530-32) efter en tid i København henlagde sin virksomhed til Odense. Det fortælles at reformatorerne blev udsat for forfølgelse, hvilket måske er årsagen til at Thøger Jensen vendte tilbage til Viborg, hvor han antageligt fortsatte den evangeliske prædikantskole som Sadolin havde begyndt.

Efter reformationen blev Thøger Jensen sognepræst ved Sortebrødre Kirke i Viborg 1532-38. Han nævnes endvidere som den første evangeliske læsemester eller rektor ved Viborg domkirken. Thøger Jensen blev efter sin død begravet på Gråbrødre kirkegård i sine forfædres grav, som af nogen menes at have tilhørt den adelige Løvenbalk slægt. Optagelse i det fornemme og rige johannitterkloster blev meget populært blandt de adelige, og klostrene fungerede ofte som en slags plejehjem for i hvertfald lavadelen. Dette underbygger i nogen grad formodning om, at Thøger Jensen har været af adelige afstamning.

fig.1. Hans Tausen blev underkastet censur og forbud mod at prædike af Sjællands biskop Joachim Rønnow. Det førte til optøjer i København, hvorefter Hans Tausen måtte hjælpe biskoppen i sikkerhed for at han ikke skulle lide overlast. Usign. efter original af Carl Bloch, 1834 - 1890.

Slægten Løvenbalk

THØGER JENSEN (LØVENBALK)?

Løvenbalk er en uddød jysk uradelslægt, hvis stamfader var Erik Christoffersøn, der var frugten af et forhold mellem kong Christoffer II og en Jomfru Lunge (muligvis Inger Iversdatter Lunge). Hvorvidt Thøger Jensen var af Løvenbalkslægt eller ej, står til stadig diskussion, da de endelige, håndgribelige beviser mangler.

I Danmarks Adels Aarbog 1903 fremfører Anders Thiset følgende:

Det fortælles stundom, at den bekjendte Reformationspræst Broder Thøger Jensen var af Løvenbalk'ernes Slægt og broder eller søn af Mogens Jensen til Aunsbjerg. For den sidste Paastands Vedkommende er urigtigheden selvindlysende, men den hele Fortælling burde ene bero paa en Misforståelse opstaaet ved, at Løvenbalk-Vaabnet stod paa Skriftestolen i Viborg Domkirkes Kapel og at Hr. Jens Nielsen Løvenbalks Gravsten paa Graabrødrekirkegaard er bleven forvekslet med Broder Thøgers.

SLÆGTENS UDSAGN

Mogens Jensen Løvenbalk anses af mange for at være Thøger Jensens oldefar, såfremt Thøger er en Løvenbalk. Det mest troværdige bevis på Thøgers forbindelse til Løvenbalkerne, synes at være oldebarnet **biskop Peder Villadsens** beretninger. I Kirkehistoriske samlinger III, 4 side 503 og 506 skal der stå, at Peder Villadsen, der var biskop i Viborg, holdt en tale i 1672 ved indsættelsen af magister Peder Reenberg som konrektor i Viborg, hvori han gav en oversigt over Viborgskoles historie fra reformationen indtil 1660. Blandt dens rektorer omtaler han sin oldefar og morfar som **Theogorum Løwenbalch** og mag. **Petrus Theodgari Løwenbalchii filius**.

Overleveringer står ganske vist ikke altid til troende, men Peder Villadsen fødes i 1610, kun 72 år efter Thøger Jensens død i 1538, hvilket betyder, at der kan være god grund til at tro, at han har kendt sine slægtsforhold særdeles godt. Det kan derfor undre, at hans ord ikke vægter højere i vurderingen af oldefaderen Thøger Jensens adelige slægtsforhold. Dog er det ikke uden grund, at udsagnet anses for en familietradition, der hviler på et for spinkelt grundlag til at kunne godtages, da konkret viden er alfa og omega for professionelle historikere og genealoger, der skal kunne forsvare deres antagelser. Trods det synes det lige så fatalt at afvise Peter Villadsens udsagn, da man heller ikke håndgribeligt kan bevise dets utroværdighed. Om A. Thiset ikke har kendt eller ikke har anerkendt gengivelsen af Peter Villadsens tale er uvist.

Samtidens slægtsforskere har især lagt vægt på en SKRIFTESTOL og et GRAVSTED, der ikke eksisterer i vor tid, men som er beskrevet i flere ældre kilder, og som også nævnes af A. Thiset.

SKRIFTESTOLEN

Det fortælles at Thøger Jensen havde ladet udskære sit signet på en skriftestol i Søndre Sogns kirke (Sortbrødre Kirke) i Viborg til minde om, at han havde været korsbroder (Johannittermunk). Skriftestolen, der var skænket af Jens Nielsen Løvenbalk og hustru Ellen eller Helvig Pedersdatter Munk, gik til under Viborgs brand i 1726. Den beskrives af professor, biskop i Bergen og historiker ERICH PONTOPPIDAN (f. 1698 – d. 1764) i værket "Mamora Danica" - 11, s. 210-211).

I Personalhistorisk Tidsskrift. 15. række, 1. bind. 1966 findes artiklen "THØGER JENSEN – endnu engang", som er en analyse af foreliggende personalhistoriske oplysninger om korsbroderen Thøger Jensen i Viborg. Artiklen er skrevet af N.V. Steenstrup, og gengiver følgende om skriftestolen fra Erich PONTOPPIDANS "Mamora Danica".

Inskription på Skriftestolen før den sidste brand:

*Hr. Jens Nielsen til Aunsbjerg.
Ellen, hr. Peder Munksdatter
Hvortil var føjet slægtsvåbnene.*

NB. Han, som lod denne gamle skriftestol udføre, velædle Jens Nielsen, indsat af dronning Margrethe til landsdommer i Jylland år 1394, som det bevidnes af Hvitfeldt i fol. p. 607, stammede fra den Løvenbalske slægt, som godset Tjele i sin tid tilhørte".

Originalteksten lyder som følger:

Inscriptio Cathedræ Confessionariæ ante incendium novissimum:

*Dominus JOHANNES NICOLAI de Avensberg.
HELENA Domini Petri Muncs-Datter
Adjectis armis gentilitiis.*

NB. Qui antiquissimam hanc Sellam extruit fecit Confessionariam, Vir nobilis Johannes Nicolai Judex Cimbriæ Provincialis á Regina MARGARETA Anno 1396 consdtutus teste Hvitfeldio in fol. p. 607, oriundus erat ex stirpe Løvenbalchiana, ad quam olim spectabat prædium Thielle.

fig. 2. Malteserkorset

fig. 3. Slangesymbol

fig. 4. Løvenbalk våbenskjold

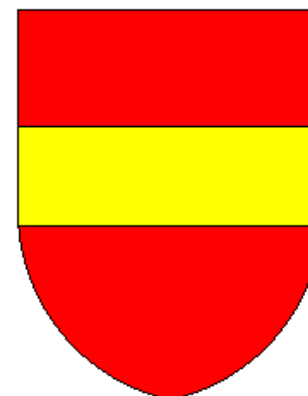

fig.5. Munk (Kirt) våbenskjold

Erich Pontoppidan andfører endvidere følgende i *Marmora Danica* II, s. 215.
"Ovennævnte Broder Thøger, der var den første, som beklædte en evangelisk præsts embede ved denne kirke, ønskede på denne kirkes fordums skriftestol indhugget sit og sin hustru Anna Pedersdatters navne, hun som ifølge RESEN i Atl. Dan. Mss. havde været nonne, og med følgende form " Å "med tilføjelse af det våbenmærke, som han til minde om Korsbrødrenes orden, hvoraf han indtil nylig havde været medlem, havde indsat i sit signet, nemlig et skjold prydet med et kors, hvorover et kronraget munkehoved fremtrådte. Til dette arvede våbenmærke føjede hans søn, magister Peder Thøgersen, biskop i Viborg, en slange, som det bevidnes af hans ligsten i kirken sydkapel".

Originaltekst:

Qui primus ad hanc idem Evangelici Pastoris munere functus est, laudatus supra Frater Theogarus pristinae hujus templi Cathedralis Confessionariae nomen suum Uxorisque ANNJ PETRIj, qvæ teste Resenio in Atlant. Dan. Mss. Sanctimonialis fuerat, figura ista incisum voluit: Å: Theogarus et Anna, apposito, qvod in memoriam Ordinis Crucigerorum, cujus nuper extiterat membrum, Sigillo intulit, insigni, scuto nimirum cruce distincto, supra qvod rasum Monachi caput exserebatur. Hæreditarium hoc in-signie SERPENTI auxit filius ejus Mag. PETRUS THEOGARI Episcopus Viburgensis teste Saxo ipsius sepulchrali, in australi Cathedralis idis Sacello

Johanniterordenen er, som nævnt, betegnelsen for den ridderorden, der almindeligvis var kendt som "Korsbrødrene" i middelalderen, og hvis katolske del senere blev kendt som Malteserordenen. Det kan derfor meget vel være et våbenskjold med malteserkorset, Broder Thøger har ladet indskære i skriftestolen.

Thøger Jensens har altså anbragt sit eget mærke på den gamle skriftestol, der blev skænket kirken af Jens Nielsen Løvenbalk og hans hustru. Det tolkes af nogen som et stærkt indicium for, at han havde et tilhørsforhold til Løvenbalkslægten, da han antagelig ikke ville have dristet sig til at lade sit mærke indskære i en anden og højt rangerende slægts gave til kirken, og som munk med et helt almindeligt Jensen-navn, har han sandsynligvis heller ikke haft bemyndigelse til at få indsat sine data på så kostelig en gave. Anders Thiset har dog udtrykt, at dette er en mistolkning. Han har vel ment, at man ikke bliver en Løvenbalk, blot fordi man tilføjer et skjold prydet med et kors og et kronraget munkehoved på en skriftestol, der i forvejen bærer et Løvenbalkvåben. Dertil kommer, at Thøger Jensens signet så vel som sønnen Peder Thøgersens tilføjede slange ikke har et tilhørsforhold til Løvenbalkernes våbenskjold. Enkelte har antaget, at slægtens egentlige familienavn kunne være Slange, men det giver vel sig selv, at når Peder Villadsen omtaler sin far og farfar som **Theogarum Løwenbalch** og **Petrus Theodgari Løwenbalchii filius**, ville han ikke have taget navnet Slange, med mindre han har ladet sig inspirere af sin morfars inskription i skriftestolen. Så vidt vides kender man ikke andre slægter ved navn Slange. Wiberg nævner, at familien senere antog navnet Slange, hvilket dog først ses hos Peder Thøgersens barnebarn Peder Villadsen Slange. Det er vigtigt at huske, at kirstendommen har været deres identitet, og at ikke kun korset men også slangen spiller en stor rolle i Bibelen. Slangen er i øvrigt forbundet med viden og evnen til problemløsning. Dens evne til at skifte ham ses formentlig som symbol på fornyende livskræfter. I lægekunsten ses en æskulapstav, som er omslynget af en slange. Symbolet har rødder i den klassiske græske symbolik, men bærer samtidig tydelige spor af kristendom og troens healende aspekt.

Trods gode argumenter for og i mod kan skriftestolen hverken bevise eller modbevise Thøger Jensen og sønnens slægtskab med Løvenbalkerne.

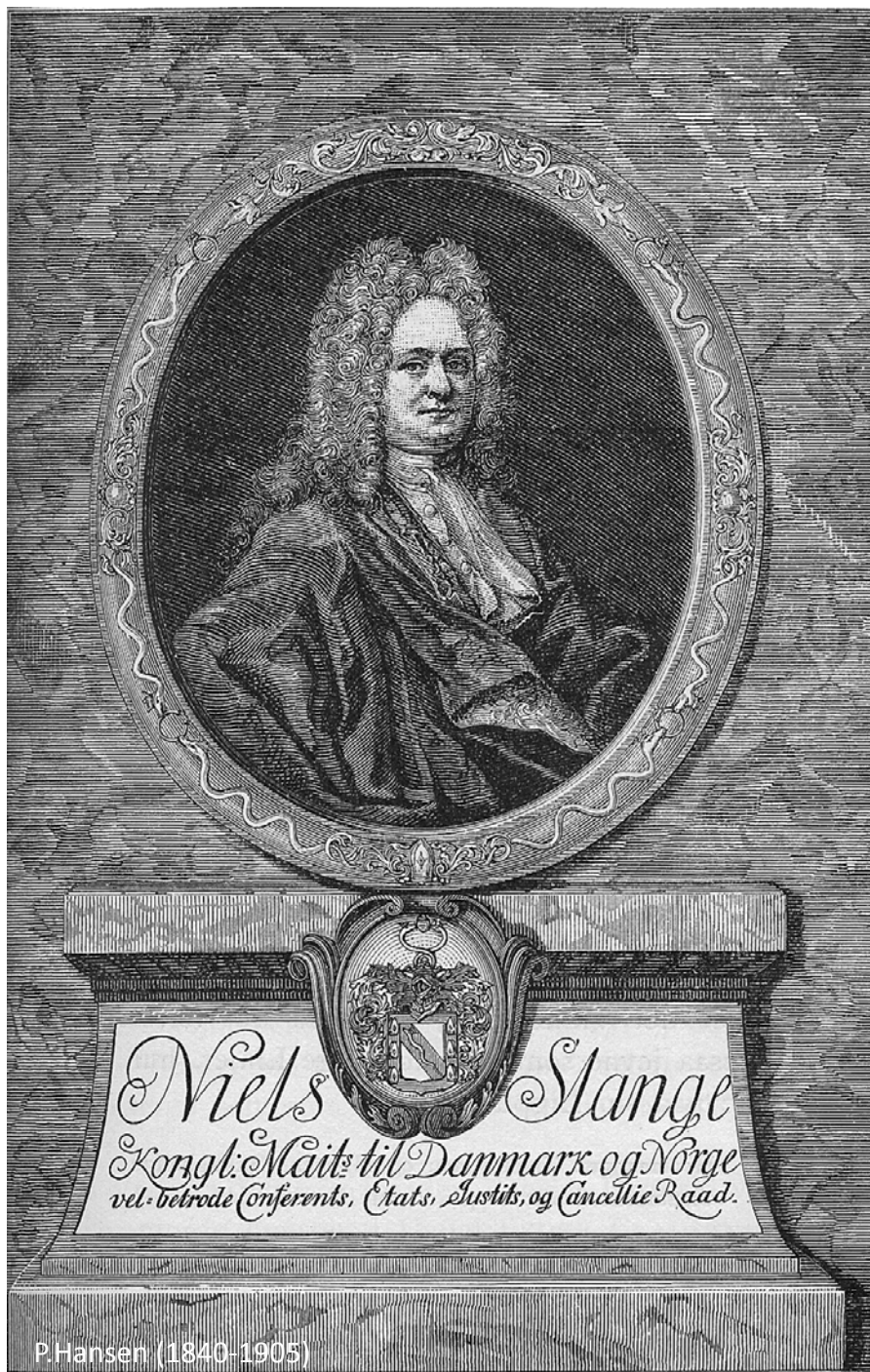

Fig. 7. Slanges våbenskjold: Inden for en blå bort med seks gule bispehuer, i hvidt en rød skråbjælke med en kronet gul slange

fig. 6. Niels Pedersen Slange søn af Peder Villadsen Slange. Det siges, at han fandt på en historie om, at en af hans forfædre var blevet adlet af Kong Hans med en slange som Våbenmærke, hvilket ikke stemmer overens med faderen Peder Villansens fortælling om, at hans morfar Peder Thøgersen var en Løvenbalk.

GRAVSTEDET

Et andet brudstykke fra ERICH PONTOPPIDANS "Mamora Danica" (11, s. 210-211) gengives også i Personalhistorisk Tidsskrift Årgang 1966. Det beskriver Jens Nielsen Løvenbalk og hustrus gravsted, hvor Thøger Jensen muligvis lå begravet, hvilket Anders Thiest dog tolker som en misforståelse i Danmarks Adels Aarbog 1903.

I Personalhistorisk Tidsskrift står der:

"Begge ægtefæller havde, forledt af hin tids overtro, bestemt at ville begraves hos Gråbrødrene, herfra er endnu på Gråbrødre kirkegård den hvide gravsten bevaret, hvormed de dækkes. På samme sten holdt Broder Thøger (også i følge nogle af slægten Løvenbalk), hin trofaste følgesvend af Tausen i kampen mod papismen, senere præst ved Sortebrødre kirke, under åben himmel den evangeliske prædiken, hvoraf Viborg først genlød, da der på grund af Gråbrødrenes uvilje ikke blev givet ham tilladelse til at bruge kirken«.

Den latinske Originaltekst:

Constituerant ambo Conjuges, superstitione ætatis illius inducti, inter Monachos Franciscanos sepeliri, hinc in cæmeterio Templi Franciscani superest hodieum candidus ille, qvo teguntur, lapis sepulchralis. In ipso hoc saxo Frater Theogarus (etiam secundum nonnullos gente Løvenbalbalchius) fidus ille THAVSANI in oppugnando Papismo Achates, postea Pastor ad jdeim Dominicanorum, Evangelicam, qva Viburgum primum personuit, sub dio habuit Concionem, cum per invidiam Franciscanorum Templi non daretur copia.

Om gravstedet har Thøger Jensens oldebarn, biskop Peder Villadsen (Slange) berettet nedenstående, som historikeren Peder Hansen Resen indførte i Atlas Danicus (1677), der dog af økonomiske grunde aldrig blev udgivet ligesom størstedelen af originalmanuskriptet gik tabt ved Universitetsbibliotekets brand i 1728.

Franciscanerklostret, som vi på dansk også kalder Gråbrødre kloster, og som er indviet til St. Maria, blev på reformationstiden omdannet til fattighus. I dette boede broder Thøger Løvenbalk, Hans Tausens medarbejder ved reformationen ved den kirke, der almindeligvis kaldes Sortebrødre kirke. Men han ønskede at blive begravet i franciskanernes kirke, hvor han blev jordfæstet på kirkegården ved kirkens syddør, hvor der på den tid var opført et kapel, og dækket med en hvid ligsten, under hvilken tillige hviler Janus Nicolai Løvenbalk og hans hustru Helvig Munk, en fornem dame, omtalte Thøgers forfædre; hans våben viser et rødt skjold og en gul tværstrib, mens hendes slægtsvåben viser en blå løve over to blå bjælker på hvid bund. (Her har Resen tilsyneladende byttet rundt på våbenskjoldene).

Originalteksten på latin er følgende (N.V. Steenstrup):

"Monasterium fratrum Minorum, qvod et vulgari nostro Gråbrødre dicimtis, 5. Mariæ dicatum, tempore reformationis in domum pauperum est mutatum. In hoc (skal være Johanniter-klosteret) vixit frater Thøgerus Løvenbalk, coadjutor Johannis Tausani in reformatione religionis, qui primus religionis (reformatæ) ad templum, vulgo Sortebrødre kirke dictum, pastor constitutus est. Sed in templo fratrum Minorum sepiliri voluit, ubi in coemeterio ad meredionalem templi januam, ubi eo tempore sacellum erat exstructum, humo mandatus est, albo lapide sepulchrali coopertus, sub quo etiam quiescunt Janus Nicolai Løvenbalch, ej Usque uxor Helviga Munk, matrona nobilis, dicti Theogari parentes, quorum hujus insignia scutum rubrum trabeamque transversariam flavam ostentant, illius autem arma gentilitia leonem coeruleum super duas coeruleas trabes in albo solo".

Peder Hansen Resen levede mellem 1625 og 1688. Han var dansk historiker, retslærd og præsident i residensstaden. Han beretter endvidere, at Peder Villadsen blandt andet har fortalt ham, at Thøger var den første præst til Sortebrødre kirke efter reformationen, og at han blev begravet på Gråbrødre kirkegård i hans "**parentes**" Jens Nielsen Løvenbalk og hans hustru Helvig Munks (Ellen Pedersdatter Munk) grav. Peder Villadsen var gift med Dorethe Nielsdatter Aurilesius, som var kusine til Peder Hansen Resen. Det nære familiære forhold underbygger sandsynligheden for, at de oplysninger Resen har fra Biskop Peder Villadsen er troværdige.

Udtrykket "Theogari parentes", har måske været den største forhindring i forhold til en accept at Thøger Jensens slægtskab med Løvenbalkeme, da det latinske ord parentes tolkes som forældre. Thiest har sandsynligvis ment, at der ikke kan være tale om Jens Nielsen Løvenbalk og Helvig Munks garv, da disse var født et århundrede før Thøger Jensen, hvorfor han vælger at kalde det en misforståelse. Han overser dog, at parentes foruden at betyde forældre også kan betyde forfædre. Desværre eksisterer gravstedet ikke længere, hvorfor en undersøgelse i dag er umulig. Af samme grund, vil hypoteserne hverken kunne bevises eller modbevises, og man må derfor ty til de ældste trykte eller skrevne kilder.

I Viborg bispearkivs stiftsbog 1690 ses følgende oplysning, som dog også drages i tvivl, da oplysningen først fremkommer 140 år efter Thøgers død i 1540:

"Pastores a tempore reformationes 1. Thøger Løvenbalk, fød af Adel, som først var en Munk af Graabrødrekloster i Viborg, rejste derfra til København med Mag. Hans Tausen og prædikede der den evangeliske Religion, indtil han blev kaldet til dette sted."

NAVNET LØVENBALK

Tvivlerne har lagt vægt på, at Thøger Jensen aldrig selv har brugt navnet LØVENBALK.

Mag. Chr. Erichsen (1646-1711) har i sit manuskript til bogen "Samling til beskrivelse af Viborg by", som heller aldrig blev udgivet, påpeget det gådefulde i, at hverken Thøger Jensen eller sønnen Peder Thøgersen bar Løvenbalkernes navn og våben. Det har medvirket til tvivl i forhold til slægtskabet.

Muligvis kan det forklares ved, at Løvenbalk-navnet ikke fremkom før 1526, hvor det findes brugt i en skrivelse fra Frederik I, der i slutningen af 1525 havde udstedt påbud til de danske adelsslægter om at opføre adelsnavne, såfremt de ikke allerede havde et sådan. Slægten tog derefter navn efter deres våben, en blå løve over to blå bjælker i guldfelt.

N.V. Steenstrup påpeger, at en gennemgang af alle Løvenbalk-breve, som er 1) ældste Arkiv-Reg. 2) Repertorium Diplomaticum, 3) Kancelliets Brevbøger, 4) A. Heise: Diplom. Viborg 5) og diverse låsebreve, viser, at Løvenbalk-navnet ikke har været anvendt før 1526 i Frederik I's skrivelse, og derefter i 1528 og 1530. Endvidere gør Holger Fr. Rørdam i sin reformationsartikel i Saml. til Fyens Hist. og Topogr. 1867, s. 7 ff. I nr. XX opmærksom på, at Thøger Jensen allerede i vinterhalvåret 1525-26 forlod Johanniterklosteret sammen med Hans Tausen for at blive reformationsprædikant og Jørgen Jensen Sadolins følgesvend. Ved at undlade at benytte sit eventuelle adelsnavn og adelsvåben optrådte han som reformationspræst på linje med alle andre danske præster af adelsstand.

Kirkehistorikeren H. Rørdam oplyser, at de adelsmænd, som mellem reformationen og enevældens indførelse blev præster, som regel trådte ud af adelsstanden. Hvis Thøger Jensen var en af dem, vil det sige, at hans efterkommere ikke var adelige.

HVEM VAR THØGER JENSENS FORÆLDRE?

Adskillige kilder er gået tabt som følge af Viborgs brand i 1726, hvilket betyder, at det indtil videre har været vanskeligt at opklare Thøger Jensens tilknytning til slægten Løvenbalk. Den største udfordring er derfor at finde oplysninger om Thøger Jensens forældre. Det giver sig selv at faderen må have heddet Jens.

JENS LØVENBALK

Erik Pontoppidan skriver i "Annales Ecclesiae Danicae I-III" (1741-1747), at Thøger Jensens far var Jens Løvenbalk arveherre til Tjele. Jens Løvenbalk nævnes også af præsten N. Lachmann i den håndskrevne bog "Udkastning til en fuldstændig beskrivelse af Viborg stift", som findes på Landsarkivet i Viborg. I afsnittet om præsterne i Søndre sogns kirke skriver N. Lachmann følgende:

"Hr Thøger Jensen Theocarius Jani, Hans fader war Jens Løvenbalch til Thiele, Een Adelsmand. Førind han blew kaldet hertil var han een Kaarsbroder Munk, Som af Johan Thausano blew bragt til den Evangelische Sandheds Erkiendelse, og stod Ham der for troligen bi til Reformationens Forfremmelse fornemmeligen her i Wiborg og blew saa siden den første Evangelische Præst her til. Giftede sig med een Nonne og aulede med hende een Søn som siden blew Biskop ower dette Stift, som wed Domkirken er anført. Han selw døde 1540."

Desværre nævnes kilden til disse oplysninger ikke. Derfor anses slægtsforholdet som ikke bevist. Der indgår da heller ingen Jens Løvenbalk i Danmarks Adelsårbog, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at slægtsforholdet er ugyldigt, da der er flere divergencer mellem kirkernes epitafier og gravmæler overfor Danmarks Adelsårbog. Der findes eksempelvis en gravsten og nogle kalkmalerier fra Tjele anno 1589 med slægtstavler for Erik Skram og Maren Løvenbalk. Både Gravstenen og kalkmalerierne viser, at der er uoverensstemmelser med Adelsårbogens optegnelser. Af de 8 våben for Erik Skram er der to uoverensstemmels med Adelsårbogen, og hos Maren Løvenbalk er der én. Der er derfor ingen garanti for at Adelsårbogens dokumentation er endegyldig. (se fig. 10)

Det er tankevækkende, at der stilles så stor tvivl til slægtsforholdet mellem Thøger Jensen og Jens Løvenbalk, når fortidens kilder inklusive oldebarnet Peder Villansen påpeger forbindelsen med al tydelighed. De manglende kilder i tingbøger og skifte er utvivlsomt den primære årsag til tvivlen, så spørgsmålet er, om der findes en grund til, at Jens Løvenbalk ikke fremkommer i sådanne kilder?

Omkring 1478 arvede Laurids Mogensen Løvenbalk Tjele efter sin halvbror Christiern Eskildsen Basse af Tjele. Den generelle opfattelse er, at Laurids Mogensen Løvenbalk må være Jens Løvenbalks far, da denne omtales som arvtager af Tjele. Laurids Mogensen Løvenbalk til Tjele (f. ca 1432 – d. ca. 1500) blev gift to gange - første gang med Anna Joachimsdatter Flemming og anden gang med Karen Pedersdatter Bille. Med Karen Bille fik han børnene Knud, Mogens, Jørgen og Maren, der var gift med Erik Skram, og som N.V. Steenstrup nævner i Personalhistorisk Tidsskrift, er der "plads" til

en søn, Jens Lauridsen Løvenbalk, i ægteskabet med Anna Flemming (se også side 12).

I "Udkastning til en fuldstændig beskrivelse af Viborg stift" skriver pastor N. Lachmann følgende om Tjele: *"Las Mogensen har eiet den 1482, 1491. Erich Skram til Hastrup døde den 30. april 1568. Han fik Gaarden med sin Frue Maren Lauridsdatter en Datter af Las eller Laurits Mogensen Løvenbalch. Jens Løvenbalch var Eyern af Gaarden forved Erich Skram"*. (se fig. 9).

Desværre fejlciterer A. Køcher denne tekst i "Viborg Søndre Sogns Kirke Historie", hvor han skriver: *"Laurids Mogensen ejede den i 1487, og hans datter Maren Lauridsdatters ægtefælle Erik Skram ejede den 1508, men Jens Løvenbalk var ejer af gården forved Erik Skram"*.

Dette fejlцитat gengives i N.V. Steenstrups artikel om Thøger Løvenbalk i Personalhistorisk tidsskrift, men det siger dog sig selv, at Erik Skram under ingen omstændigheder kan have ejet Tjele i 1508, da Tjele først overdrages til ham efter svogeren Mogens Lauridsen Løvenbalks død i 1536. Netop derfor kan det undre, hvorfor pastor Lachmann ikke nævner brødrene Mogens og Jørgen Lauridsen Løvenbalk, der vides at have overtaget Tjele Hovedgård sammen med søsteren Maren Lauridsdatter Løvenbalk efter faderen Laurids "Las" Mogensen Løvenbalks død. Man kan fundere over, om den nævnte Jens Løvenbalk er en fejlskrivning for Mogens Løvenbalk. Dog synes det ikke at være forklaringen, da både Knud og Jørgen ligeledes mangler. Der kan derfor godt have eksisteret en Jens Løvenbalk, der i en kort overgang har stået som ejer af Tjele mellem Mogens Løvenbalk og Erik Skram.

Der findes et mageskifte fra 2. februar 1529 fra Ridder Mogens Lauridsen til Tjele og hans søskende Jørgen og Maren til Viborg Domkapital Gods Nør- og Sønderlyng Herreder mod Gods i Tjele By og andetsteds - som skrevet står. Dette mageskifte ses i Diplomatarium Viborgense. Mogens Lauridsen dør i 1536. Herefter overdrages Tjele til Maren Lauridsdatter Løvenbalks mand Erik Skram (Fasti). I mageskiftet ses hverken Knud eller Jens Lauridsen Løvenbalk. På baggrund af skiftet menes det, at Knud må være død før 1529, men da Jens ejer Tjele forud for Erik Skram, må han naturligvis have levet, men hvorfor nævnes han så ikke?

I artiklen THØGER JENSEN LØVENBALK forklarer Bjarne Nørgaard-Pedersen, at mageskiftet omhandler strøgods imod andet bøndergods nærmere Tjele. I et mageskiftsbrev nævnes kun de, der mageskifter deres jord sig imellem. Til sikring mod at eventuelle medarvinger skulle omstøde afhændelse af arvejord, skulle det ifølge Jyske Lovs 1.bogs 34.kapitel ske ved at lovbyde jorden i tre ting, *så medarvinger kunne vide derimod at svare*. Det kan altså være forklaringen på at Knud og Jens

ikke nævnes, men en anden mulighed er, at Jens Lauridsen Løvenbalk har haft en helt anden rolle som Kannik i Viborg.

JENS LAURIDSEN

Der findes kilder, som forbinder en kannik Jens Lauridsen til medlemmer af Løvenbalkslægten, hvilket dog ikke nødvendigvis godtgør, at han er beslægtet med dem, men dog gør ham yderst interessant i undersøgelsesøjemed. I artiklen *THØGER JENSEN – endnu engang* sætter N.V. Steenstrup bl.a. fokus på de oplysninger, man har om Jens Lauridsen og som knytter ham til Løvenbalkslægten.

Flere steder omtales Thøger Jensens hypotetiske far Jens Løvenbalk som kannik og sognepræst, hvilket dog har fået mange til at tvivle på, at han i katolsk tid har kunnet stifte familie og sidde som ejer af Tjele. I katolsk tid fandtes der uordinerede (ikke-gejstlige) kannikker og verdslige regnskabsprovster.

Jens Lauridsen (Løvenbalk) siges at have været verdslig præst – en såkaldt secular, hvilket vil sige, at han virkede uden for klostrets mure, modsat præster, der var bundet af klostrets regler, og som gik under betegnelsen regulares. Disse kannikker eller seculars var kirkelige embedsmænd, der var knyttet til en domkirke eller et kollegialt kirkesamfund. De levede ikke efter et ordensreglement og kunne eje jordisk gods og bo selvstændigt. Ikke alle kannikker var præsteviede. Kannikkerne var i senmiddelalderen for en stor dels vedkommende af adelig herkomst. De sekulære kannikker var ikke pålagt cølibat og kunne stifte familie. Formuen i de kapitler, som bestod af sekulære kannikker, blev opdelt i særskilte formuer eller præbender, der var tilskreven de enkelte embeder inden for kapitlet. Afkastet af et præbende udgjorde kannikkens ordinære indkomst. Præbendet indeholdt også ofte en stilling som sognepræst. Steenstrup påpeger derfor i sin artikel i Personalhistorisk tidsskrift, at der ikke er noget til hinder for at acceptere Jens Lauridsen (Løvenbalk) som verdslig kannik med præbende i Tjele.

Hvis man tænker Steenstrups tanke til ende, er det ikke utænkeligt, at kannik Jens Lauridsen har stået for det økonomiske ansvar i den tid, hvor Tjele overdrages fra Mogens Lauridsen Løvenbalk til Erik Skram. Hypotesen sandsynliggør i hvert fald rigtigheden i, at *"Jens Løvenbalk var ejer af gården forved Erik Skram"*.

Under alle omstændigheder er det tydeligt, at en kannik og sognepræst ved navn Jens Lauridsen har haft indflydelse i sager, der vedrører Løvenbalkerne. Spørgsmålet er derfor om denne Jens Lauridsen kan være identisk med Jens Løvenbalk af Tjele og dermed en ældre halvbror til Knud, Jørgen, Mogens og Maren Løvenbalk.

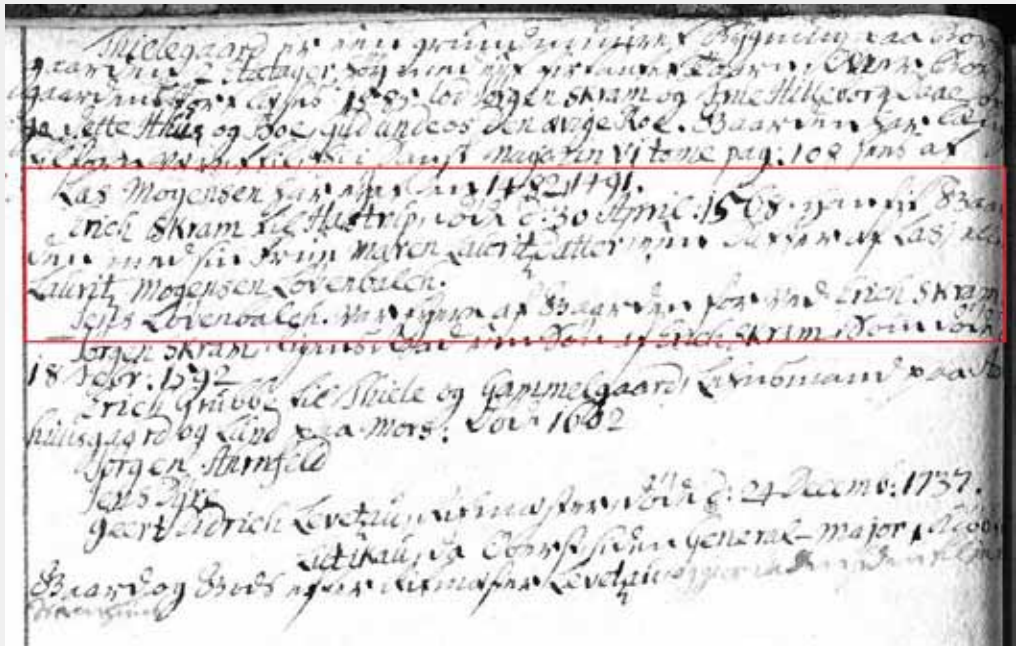

fig. 8. Fra N. Lachmanns "Udkastning til en fuldstændig beskrivelse af Viborg stift".

fig. 9. Tjele Gods. Efter F. Richardt og T.A. Beckers Prospector af danske Herregaarde. Kbh. 1844-1854.

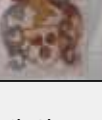
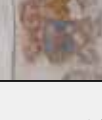
Adelsårbog	Kalkmaleri	Erik Skram	Maren Løvenbalk	Kalkmaleri	Adelsårbog
Skram (Fasti)	Skram (Fasti)			Løvenbalk	Løvenbalk
Gyrstinge	Gyrstinge			Bille	Bille
Skram	Skram			Udsen	Udsen
Munk (vinranke)	Munk (vinranke)			Gyldenstjerne	Gyldenstjerne
Lange	Lange			Munk (Bjelke)	Munk (Bjelke)
Lunge	Hase			Lunge	Lunge
Krag	Rosenkrantz			Munk (Bjelke)	Hvide
Lange	Lange			Skinkel	Skinkel

fig. 10. Kalkmaleri fra Tjele med Erik Skram og Maren Lauridsdatter Løvenbalks slægtstavler, viser en differenciering til optegnelser i Danmarks Adelsårbog.

Foto: Ane Krogh Nielsen

fig. 11. Våbenskjold fra Maren Lauridsdatter og Erik Skrams gravsten svarende til kalkmalerierne i Tjele Kirke.

fig. 12. Tegning af Søren Abildgaard over Maren Lauridsdatter Lauridsdatter Løvenbalk og Erik Skrams Grevsten.

fig. 13. Våbenskjold fra Maren Lauridsdatter og Erik Skarms gravsten, Tjele

KILDEANALYSE:

Man må antage at kannik Jens Lauridsen på et givet tidspunkt er blevet foreslået som værende den Jens Løvenbalk, der nævnes af både N. Lachmann og Erich Pontopidan, af hvem vides dog ikke.

Kannik og sognepræst Jens Lauridsen og Løvenbalkerne

Kannik Jens Lauridsen nævnes i Repertorium Diplomaticum 2 bd. d. 30 marts 1471. Ved den lejlighed *kærede Jens Lauridsen Kannikker i Wyborgh* i selskab en række mænd, her iblandt **Erich Erichsen af Avenssbergh**, *Morthen Krabbe, Cristen Eskildsson Korsbroder i Wyborgh samt Oloff Mwnck og Per Høgh - at Per Mogensson har med Uret fordelt Hewringh Mølle, som Erich Ottesson har Del i* (udpluk).

Den første ejer af Hevringholm var Erik Rosenkrantz fra 1014 – 1036. Hevringholm gik i arv gennem generationer i Rozenkrantz-slægten og ses sidst ejet af Niels Jensen Rosenkrantz, der levede 1352 – 1425. Den nævnte Erich Ottssen er identisk med Niels Jensen Rosenkrantzs barnebarn Erik Ottosen Rosenkrantz, der levede 1427 – 1503, og i hvis arkiv brevet også har ligget. I sagen omtales han som Hr. Erich Ottsson til Børnholm.

Sagen er yderst interessant i forhold til udredningen af Kannik Jens Lauridsens mulige slægtskab med Løvenbalkerne. Som nævnt skriver N.V. Steenstrup, at der er ”plads” til en søn - Jens Lauridsen - i Laurids Mogensen Løvenbalks ægteskab med Anne Joachimsdatter Flemming. Annas mor var Inger Andersdatter Hvide til Bjørnholm, som var halvsøster til netop Erik Ottosen Rosenkrantz til Bjørnholm. Muligvis er det netop denne sag, der har bragt kannik Jens Lauridsen på banen som værende identisk med Jens Løvenbalk til Tjele?

Flere af de mænd, der nævnes i sagen er interessante. Erik Eriksen Løvenbalk til Avnsbjerg var søn af Erik Jensen Løvenbalk og sønnesøn til Jens Nielsen Løvenbalk og Ellen Pedersdatter Munk. Hvis teorien om, at Jens Lauridsen er en Løvenbalk, holder, er han tipoldebarn af selv samme Jens Nielsen Løvenbalk. Dertil kommer at Korsbroder Christen Eskildsson uden tvivl er identisk med Christiern Eskildsen Basse til Tjele – altså en halvbror til Laurits Mogensen Løvenbalk (kannik Jens Lauridsens hypotetiske far) til hvem Tjele gik i arv. Morten Krabbe er barnebarn af Ellen Pedersdatter Munks bror Stig Pedersen Munk, hvilket Oluf Munk også er. Dertil kommer, at Laurids Mogensen Løvenbalk i anden sammenhæng nævnes blandt Bo Høghs stamfrænder. Bo Høgh, der var gift med Begge Eriksdatter Rozenkrantz, kan altså være i slægt med omtalte Per Høgh (se tavle 1).

Det er altså tydeligt, at der er tale om en sag, der ligger slægten nær, men også en sag, der øger muligheden for, at kannik Jens Lauridsen har tilknytning til slægten og muligvis er søn af Anna Joachimsdatter Flemming og Laurids Mogensen Løvenbalk.

I en anden landstingsdom anno 15. august 1489, som findes i Dipolmatarium Viborgense optræder **Erik Eriksen, ridder, af Aunsbjerg igen, denne gang** sammen med Lass Moghensen, der synes at være identisk med Laurids Mogensen Løvenbalk, som flere steder kaldes Las Mogensen, væbner, til Tjele. De to er fætre, og det åbner øger muligheden for, at kannik Jens Lauridsen, der se i selskab med Erik Eriksen af Avnsbjerg i førstnævnte sag, kan være Lass (Laurids) Mogensens søn.

I et afsnit om Tjele i Danske Slotte og Herregaarde nævnes en **sognepræst** Jens Lauridsen i forbindelse med en arvesag i 1554. Maren Lauridsdatter Løvenbalk og Erik Skram aver Tjele efter hendes bror Mogens Lauridsen Løvenbalk, der var gift med skotske Genete Craigengelt. De fik sønnen Knud Mogensen Løvenbalk, der overfor Erik Skram skulle bevise, at hans forældre var gift. Knud fremlagde derpå et brev fra sognepræsten, hr. Jens Lauridsen, der vidnede, at hr. Mogens to gange overfor ham havde aflagt ed på, at Genete var hans ægtehustru for Gud og verden. Desværre mangler der kilder til originalteksterne, og det står derfor ikke klart, hvornår Jens Lauridsen har aflagt denne ed.

Hvis Jens Lauridsen er søn af Laurids Mogensen Løvenbalk, må han være født ca. 1451 – 52. Den hypotetiske far Laurids Mogensen Løvenbalk siges at være født ca. 1432, og kan nok ikke have været yngre end ca. 20 år ved Jens' fødsel. Den først nævnte retssag finder sted i 1471, hvilket vil sige at Jens Lauridsen på det tidspunkt måske har været 19 – 20 år. Den sidste sag, hvor sognepræst Jens Lauridsen siges at have aflagt ed på, at Kund Mogensen Løvenbalks forældre Mogens Lauridsen Løvenbalk og Genete Craigengelt var retmæssigt viede, finder sted i 1554. Det vil sige, at han på det tidspunkt må have været ca. 102 år. Det må i sagens natur være usandsynligt. Ret beset kan sognepræst Jens Lauridsen have aflagt ed i brevform langt tidligere end i 1554. Mogens Lauridsen og Genete Craigengelt blev gift i Skotland før Knuds fødsel i 1526. Man kan forestille sig, at parret har skullet bevidne deres retmæssige ægteskab overfor kirken ved hjemkomsten til Danmark. Der er således intet til hinder for, at sognepræst Jens Lauridsen, der, hvis han er identisk med kannik Jens Lauridsen, kan have haft tilknytning til Tjeles anliggender og dermed har stået for den formelle sag. Som nævnt mangler originalkilderne, og man kan derfor kun gisne.

Det er ikke umuligt at der er tale om én og samme Jens Lauridsen, men der kan også være tale to helt forskellige mænd ved navn Jens Lauridsen, som har haft tilknytning

til Løvenbalk-slægten og kapitlet i Viborg. Det får stå hen i det uvisse. Konklusionen må derfor være, at man hverken kan bekræfte eller udelukke, at kannik, sognepræst og borger Jens Lauridsen er en og samme mand. Det eneste man med sikkerhed kan sige er, at der har været én måske to Jens Lauridsen'er med tæt relation til familien på Tjele, og som hypotetisk set kan være identisk med Jens Løvenbalk til Tjele.

I sagen fra 1471 hvor Jens Lauridsen, og Erik Eriksen af Avnsbjerg optræder sammen, benævnes ingen af dem ved navnet Løvenbalk, dog ved vi, at Erik Eriksen af Avnsbjerg er en Løvenbalk. I samme sag optræder Christen Eskildsen, der som nævnt er identisk med Christen Eskildsen Basse arvtager til Tjele. Heller ikke han benævnes ved adelsnavnet Basse. Christen Eskildsen Basse blev korsbroder og Tjele gik efterfølgende i arv til halvbroderen Laurids Jensen Løvenbalk. Måske kan Jens Løvenbalks livsforløb sidestilles med Christen Eskildsens. Hvis man antager at Jens Lauridsen Løvenbalk var Laurids Mogensen Løvenbalk og Anna Flemmings ældste søn, vil han have været arvtager til Tjele, men han kan lige som Christen Eskildsen have fravalgt godset Tjele til fordel for et gejstligt liv. Herved har han angiveligt også fralagt sig adelsstanden, hvilket betyder, at hans efterslægt ikke har været adelig, men der imod borgerlige efterkommere af Løvenbalkerne. Det vil forklare, hvorfor Jens Lauridsens formodede søn Thøger Jensen fremstilles som efterkommer af Løvenbalkerne uden at have gjort brug af - endsige have haft ret til at gøre brug af navnet Løvenbalk.

Jens Lauridsen kan altså godt være identisk med den Jens Løvenbalk til Tjele, der, hvis han var sekulær kannik og sognepræst med administrativ varetagelse af Tjele, ejede godset forved Erik Skram. Det gør det samtidig muligt, at han kan have haft embedsmedfør på Læsø som kannik udsendt fra Viborg Domkapitel i 1507.

Læsø, Jens Lauridsen og Thøger Jensen

N.V. Steenstrup nævner, at der foreligger et tingsvidne fra Læsø Birketing anno 28. juni 1493, hvor det fremgår at kapitlet i Viborg lod tage lovhævd på sin ejendomsret til øen Læsø som frit enemærke. Byrum Kirke på Læsø var oprindeligt ejet af munkene fra Vitskøl Kloster, men blev senere overdraget til Viborg-kannikerne.

I 1507 optræder en Jens Lauridsen på Læsø ting på vegne af sin søster i forbindelse med en have, som Mester Erik Kaas beskyldes for ulovligt at have frataget hende.

I Diplomatarium Vibergense side 126 står følgende:

"... paa ffor Lessø bierck ting vars kicket hederlig oc velbyrdug man Mester Erick Kaas paa then eene oc Jens Laurissen paa then anden side oc gaff them i alle rette paa bode sider effter lantz seed om en haffue ffor Jens Laurissen kierede paa for capitel, som ffor Mester oc Knwt Nielsen skulle hauffe lade hans søsther fraa met vret"

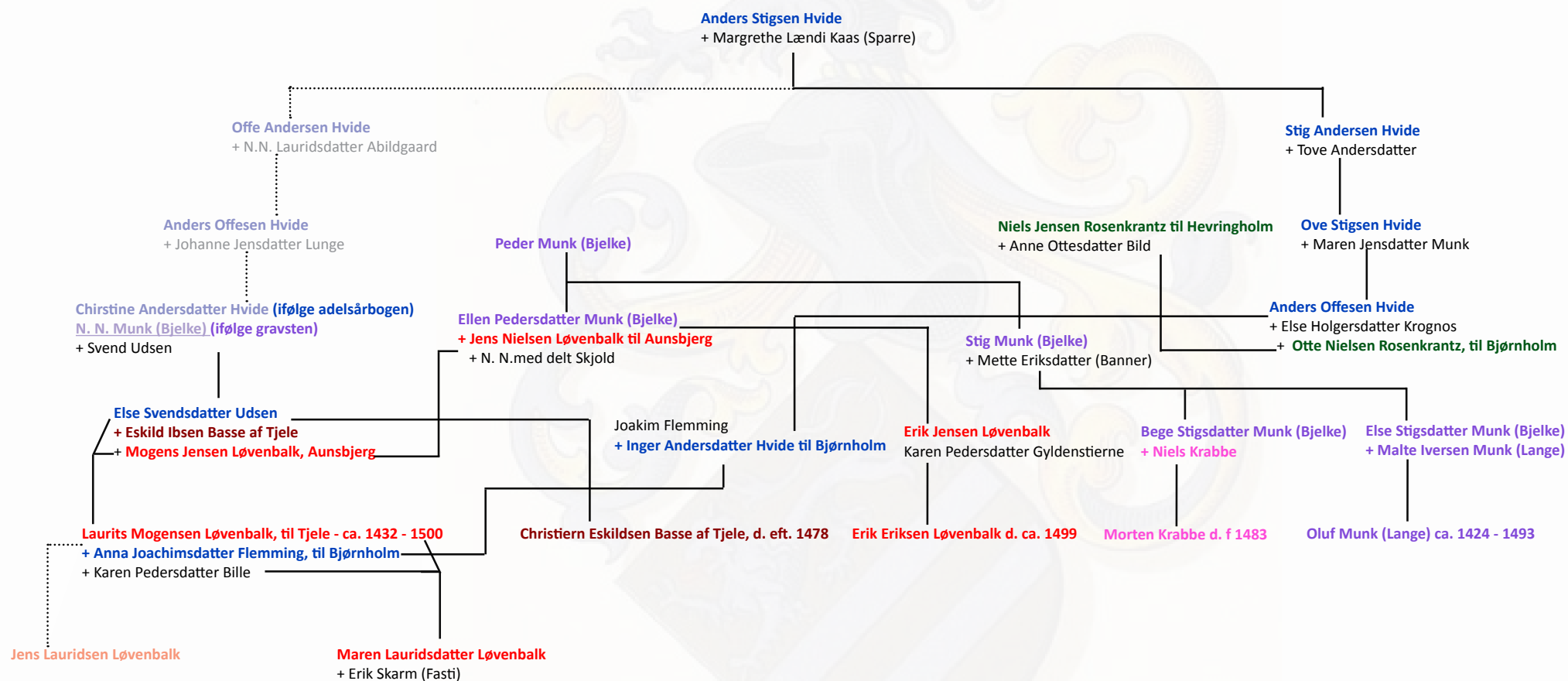
Erik Kaas er givetvis identisk med Erik Kaas (Sparre), der nævnes som kannik i Viborg i 1501 og senere blev biskop i Viborg 1509-20. Om der er tale om selvsamme kannik Jens Lauridsen og om hans søster kan være Maren Lauridsdatter Løvenbalk, ved man ikke, men muligheden foreligger, hvis man kigger på de faktuelle slægtsforhold. Maren Lauridsen Løvenbalks farfar var Mogens Jensen Løvenbalk. Han havde en halvsøster, Maren Jensdatter Løvenbalk, der var gift med Jens Kaas (Sparre). Parrets søn Niels Kaas var først gift med Ellen Pedersdatter Skram og dernæst med Ellen Mogensdatter Glob, med hvem han fik sønnen Erik Kaas (d. ca. 1520). Erik Kaas var Marens grandfætter. Maren Lauridsdatter Løvenbalk og Erik Kaas' fælles oldefar er altså Jens Nielsen Løvenbalk. Maren blev gift i 1508 med Erik Skram, der var i slægt med Erik Kaas' stedmor Ellen Pedersdatter Skram. Hypotetisk set kunne kontroversen derfor bero på et familiært, økonomisk anliggende, såfremt Jens Lauridsens søster (eller halvsøster) er identisk med Maren Lauridsdatter Løvenbalk (se tavle 2).

I den forbindelse er det interessante at netop Thøger Jensen var medforfatter til en vidisse (bekræftelse af afskrift, genpart) af Kong Christoffers brev af 6. dec. 1446, der tillod Læsøborgerne frit at kunne købe korn i hele kongens rige. I følge Steenstrup var Thøger ikke var medlem af kapitlet ej heller præst i domkirken, hvilket kunne tyde på, at han har haft en mere personlig interesse i Læsø, hvor Jens Lauridsen ligeledes nævnes.

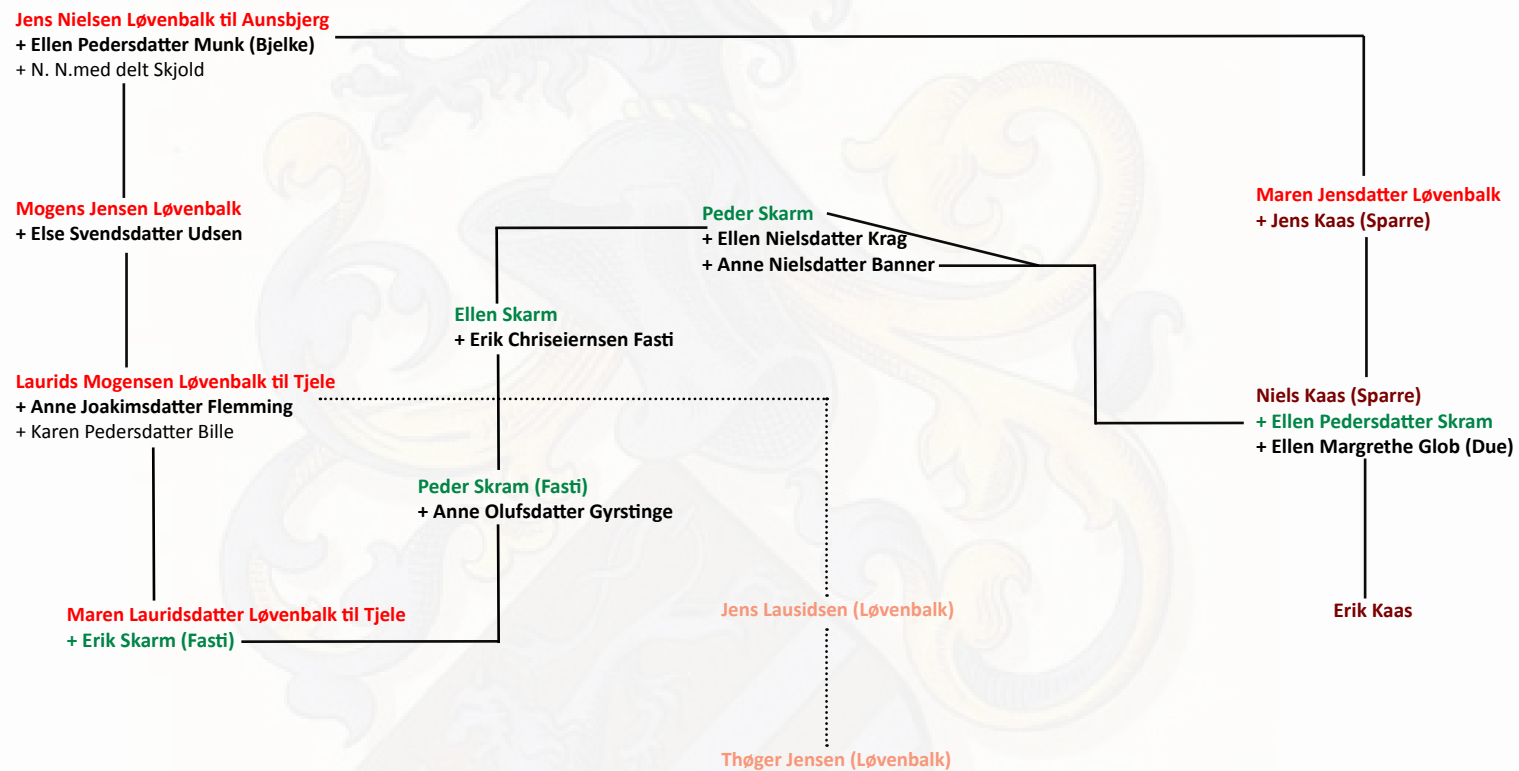
Det vides også at Morten Hvass, der efterfulgte Thøger Jensen som præst i Sortebrødre kirke efter dennes død i 1538, blev udnævnt til foged på Læsø. Morten Hvass giftede sig nogle år senere med Thøgers enke Anne og deres søn Mads Hvas (f.o. 1552, d. 1628) blev præst på Læsø.

Beviserne på, at Thøger Jensens far er kannik og sognepræst Jens Lauridsen og at Jens Lauridsen er søn af Laurids Mogensen Løvenbalk, er bestemt ikke klare, men der er mange sammenfald, der peger i retningen af, at muligheden slet ikke er usandsynlig. Derimod kommer man virkelig på glat is, når det gælder forbindelsesledene til Jens Lauridsen Løvenbalks mor.

Slægterne **Hvide**, **Løvenbalk**, **Rosenkrantz**, **Basse**, **Munk**, **Krabbe**

Slægterne Løvenbalk, Kaas, Munk, Skram

NAVNETRADITION

Ifølge dansk navnetradition opkaldte man sine børn efter de nærmeste forfædre. Den ældste søn blev som regel opkaldt efter sin farfar, den næstældste efter sin morfar, mens døtrene blev opkaldt efter deres farmor og mormor. Traditionen pegede også længere bag ud i slægten, så børnene blev opkaldt efter betydningsfulde oldeforældre eller tipoldeforældre. Når en ægtefælle afgik ved døden fik det første barn i det nye ægteskab ofte den første ægtefælles navn. Det vil derfor være interessant at se på Thøger Jensens efterslægt for på den måde at undersøge om navnene falder sammen med de formodede aner.

Hvorfra Thøger har fået sit navn er en gåde. Der er tilsyneladende ingen i slægten Løvenbalk, der bar det navn. Navnet kan dog stamme fra moderens slægt, som vi ikke kender ret meget til. Thøger Jensen havde én kendt søn, nemlig biskop Peder Thøgersen gift med Margrethe Jensdatter. Ifølge navnetraditionen kan sønnen være opkaldt efter morfaderen Peder Munk. Peder Thøgersen kan have haft en ældre bror ved navn Jens, opkaldt efter farfaderen.

I denne undersøgelse af navneforholdene ses navnene på nogle af Thøger Jensens børnebørn og oldebørn. I parenteserne nævnes personer i den formodede anerække, som har tilsvarende fornavne. Peder Thøgersen og Margrethe Jensdatter havde følgende kendte børn og børnebørn:

1. Thøger Pedersen (Thøger Jensen) g.m. Jacobe Benzen
 - a. Ingen børn
2. Else Pedersdatter (Else Udsen) g.m. Jacob Jensen Holm
 - a. Else Jacobsdatter (Else Pedersdatter, Else Udsen)
 - b. Christen Holm
 - c. Maren Jacobsdatter Holm (Maren Lauridsdatter Løvenbalk)
 - d. Thøger Jacobsen Holm (Thøger Jensen)
 - e. Niels Jacobsen Holm
 - f. Morten Jacobsen Holm (Morten Hvass)
 - g. Peder Jakobsen Holm (Peder Thøgersen, Peder Munk)
 - h. Jacob Jacobsen Holm
 - i. Kirsten Jacobsdatter Holm
 - j. Else Jacobsdatter Holm (Else Pedersdatter, Else Udsen)

3. Jens Pedersen g.m. 1) Anna Thøgersdatter & 2) Inger Jensdatter Bloch

- a. 1) Karen Jensdatter (Karen Pedersdatter Bille)
- b. 2) **Maren Jensdatter** (Maren Lauridsdatter Løvenbalk)

4. Anna Pedersdatter (Anne Pedersen, Anna Joakimsdatter Flemming) g.m. Jens Pedersen Høeg. Om en Niels Jensen Høeg skrives: 1547 med Jens Høeg, Thøger Høeg og Peder Høeg kongeligt beskyttelsesbrev. Disse er sandsynligvis børn af Anna og Jens Pedersen Høeg.

- a. Niels Høeg
- b. Jens Høeg (Jens Lauridsen)
- c. Thøger Høeg (Thøger Jensen)
- d. Peder Høeg (Peder Munk)

5. Maren Pedersdatter (Maren Lauridsen Løvenbalk) g.m. Christen Nielsen Foss

- a. Laurids Foss (Laurids Mogensen Løvenbalk)
- b. Niels Foss

6. Margrethe Pedersdatter og Villads Nielsen Brøns

- a. **Peder Villadsen Slange** (Peder Munk, Peder Thøgersen)

7. Peder Pedersen (Peder Munk) g.m. Maren Pedersdatter Hegelund

- a. Mette Pedersdatter

8. Karen Pedersdatter (Karen Pedersdatter Bille) g.m. Peder Iversen

- a. Ingen børn

Det er tydeligt at der er mange navnesammenfald med Løvenbalk-slægten, men til gengæld udebliver navnene fra Anna Joachimsdatter Flemmings slægt, da absolut ingen af Thøger Jensens efterkommere bærer navne som Joachim eller Herman. Derimod er der enkelte navnesammenfald med Karen Pedersdatter Billes aner nemlig Karens far Peder Bille og hendes oldefar Tyge Basse. Thøger kan ses som en variant af navnet Tyge.

HVEM VAR THØGER JENSENS MOR?

N.V. Steenstrup nævner, at A. Køcher opstiller en slægtstavle over Løvenbalkerne, hvori han indsætter Ellen Petersdatter Munk som ægtefælle til en hypotetisk Jens Lauridsen Løvenbalk, mens hun i virkeligheden levede i ægteskab med Jens Nielsen Løvenbalk til Avnsbjerg et århundrede tidligere. Køchers værk, Viborg Søndre Sogns hist., er skrevet i 1929, så han kan have hentet sin information i Wibergs Præstehistorie, Tredie Bind, hvori der står, at *Thøger Jensen Løvenbalks far er J. L. til Tjele og hans mor Helene Pedersdatter Munk*. Men her er navnet, som man ser, et andet, og Køcher kan derfor have fejlciteret Wiberg og blandet Jens Nielsen Løvenbalks hustru Ellen Pedersdatter Munk sammen med Jens Lauridsen Løvenbalks hustru Helene Pedersdatter Munk.

Der findes kun få kilder til Jens Lauridsen, hvoraf ingen ud over Wibergs Præstehistorie nævner hans hustru. At Jens Lauridsen (Løvenbalk) skulle være gift med Helene Pedersdatter Munk, kan derfor bero på selvsamme forveksling mellem Jens Nielsen Løvenbalk og Jens (Lauridsen) Løvenbalk som Køchers, men kildematerialet kan være forvaret og gemt væk eller måske være gået tabt. Så spørgsmålet er, om Wieberg har haft adgang til særlige kilder? Skulle det vise sig at være sandt, peger det i hvert fald i retningen af en forbindelse til den adelige Munk-slægt, der tidligere har været involveret i slægten Løvenbalk. Navnene i Thøgers efterslægt viser, at der må have været en Peder (Munk?). Graver dybere i navnetraditionen, er det heller ikke usandsynligt, at der kan have eksisteret en ukendt Helene Pedersdatter Munk, som muligvis kan være efterkommer af Helene Olufsdatter Saltensee af Tystofte og Niels Jensen Munk. De fik en søn ved navn Peder Nielsen Munk, der døde efter 1404. Han kunne eventuelt være farfar eller oledfar til Helene Pedersdatter Munk, men herom kan man kun gisne.

THØGER JENSENS OLDEDATTER MAREN JENSDATTER

En endnu uudforsket mulighed for at knække koden til Thøger Jensens relation til Løvenbalkerne kunne være hans oldedatter Maren Jensdatter. Hun var datter af Thøgers sønnesøn Jens Pedersen, der var præst i Viborg Domkirke og hans hustru Inger Jensdatter Bloch. I Wibergs Præstehistorie omtales hun som Maren Jensdatter Løvenbalk. Om Wibergs benævnelse beror på fakta eller tro, ved vi som før nævnt ikke, da originalkilderne er uvisse, men et er sikkert præsten Niels Lachmann var ikke et sekund i tvivl om, at Maren Jensdatters farfar Peder Thøgersen var en Løvenbalk.

I sit værk "Udkastning til en fuldstændig Beskrivelse af Viborg Stift" skriver Niels Lachmann at den anden præst efter reformationen var "*mag. Peder Tøgersen eller Petrus Theocari. Han war af den Adelige Løwenbalchische Familie, Hans Fader war Tøger Løwenbalch den første Evangelische Præst til Sorte Brødre Kirke i Wiborg war og her i Byen fød 1532, blev 1558 kaldet til denne kirke, herfra blew han 1570 kaldet til Biskop over disse stift i Biskop Niels Juels stæd og forhvervede sig stor Yndest hos Fridericum II der for hans Forbøns skyld forbedrede Wiborg Skoles Indkomster med 400 td: Korn og eet Convictorium for fattige Disciple, hwilket endnu kaldes Kongens Bord. Døde 13 Januar 1594 og blew begravet i Domkirken under dette epitaphio: Cineribus mag. Petri Theocari Episcopatu Vibergensi ann. XX perfuncti Anno MDXCIV ætat LXIII abdormientis posuere hæredes.*"

Også i Viborg bispearkivs stiftsbog 1690, der består af indsendte indberetninger fra de enkelte sognes præster, bliver Peder Tøgersen og hans søn Peder Pedersen omtalt med navnet Løvenbalk. Peder Pedersen er en bror til Maren Jensdatters far Jens Pedersen, der, hvis indberetningerne er korrekte og ikke beror på fejlbefængte overlevering, altså må være en Løvenbalk.

Maren Jensdatter (Løvenbalk) var først gift med Jelling-præsten Søren Stephansen Vreest og efter hans død blev hun gift med efterfølgeren Jørgen Pedersen Lemvig. I den antikvariske tegner Søren Abildgaards notater fra et besøg i Jelling d.11. juli 1771 står følgende: "*I kirken frem for alteret en blågrå gravsten med denne skrift. "Her hviler S: Her Jørgen Pedersen Lemvig sognepræst i Jellinge oc Hover Sogner, som døde Anno 16.. den ... oc hans kiære Kone Maren Jensdatter."*

Endvidere skriver Abildgaard:

"Oppe i koret på nordvæggen er oprejst ligesom et epitafium af sten, på hvilket i en bred og flad langagtig firkantet ramme, som indfatter en stor, firkantet, sortgrå skifer, på hvilken hverken har stået malet eller udhugget skrift, er udhugget 16 par våben, 8 på højre side, således i orden": (herefter følger tegningerne).

Det interessante her er, at et af våbenskjoldene er et Løvenbalk-skjold. I Kongeriget Danmark af J. P. Trap kan man læse, at epitafiet i Jelling Kirke er rejst over Jakob Hardenberg til Fårup og Maren Skram. Herom står der følgende i 3. Udgave 5. Bind: "*Paa Nordsiden af Kirken blev der i 16. Aarh. tilbygget et senere nedbrudt Kapel; af et kgl. Brev 6/2 1620 ses, at Maren Skram, Jak. Hardenbergs til Faarup, havde søgt om at faa Kapellet til Begravelse mod at give saa mange Mursten, som Kirken kunde hvæives med.*"

Endvidere står der: *"I Koret Series pastorum i en Sandstensramme (med Adl. Vaabenskjolde) fra et Epitafium (over Jak. Herdenberg)"*.

Efter alt at dømme er Løvenbalk-skjoldet i epitafiet knyttet til Maren Lauridsdatter Skrams farmor Maren Lauridsdatter Løvenbalk, der som tidligere nævnt var gift med Erik Skram. Hypotetisk set kan Maren Skram og Maren Jensdatter altså være grandkusiner (se tavle 3)

Fårupgård er en Herregård eller hovedgård til Jelling Sogn som var ejet af Laurids Skram, der var søn af Maren Lauridsdatter Løvenbalk og Erik Skram. Senere overtog hans enke Maren Bille gården og dernæst datteren Maren (Marine) Skram. Det forklarer Maren Skrams tilknytning til kirken. Spørgsmålet er derfor, om Maren Jensdatter optræder tilfældigt som præstefrue i Jelling sogn i samme tidsrum, eller om der rent faktisk eksisterer en sammenhæng mellem hendes tilstedeværelse i Jelling og Maren Lauridsdatter Skrams indflydelse på kirken. Beviserne mangler, men under alle omstændigheder er der tydelige og kontinuerlige sammenfald mellem Løvenbalk-slægten og Thøger Jensen slægt. Det er indiskutabelt.

Maren Jensen var præstefrue i tidsrummet ca. 1612 – 1632, altså på det tidspunkt, hvor Maren Skram søger om tilladelse til at få kapellet til begravelse. Kapellet blev desværre ødelagt ved en brand i 1679, men epitafiet findes i dag nedpakket i Vejle Museums depot. Desværre er både epitafium og gravsten beskadiget, hvilket sandsynligvis skyldes demonteringen og transporten fra kirken til depotet. (se fig. 14 & 15).

Fig. 14. Billedet viser en del af en sandstensramme fra Jelling Kirke, der formodentligt har omkranset en mindetavle over Jakob Hardenberg til Fårup og Maren Skram. Løvenbalk våbnet ses øverst til venstre. På næste side - fig. 9 - ses resten af sandstensrammen med de øvrige våbenskjold.

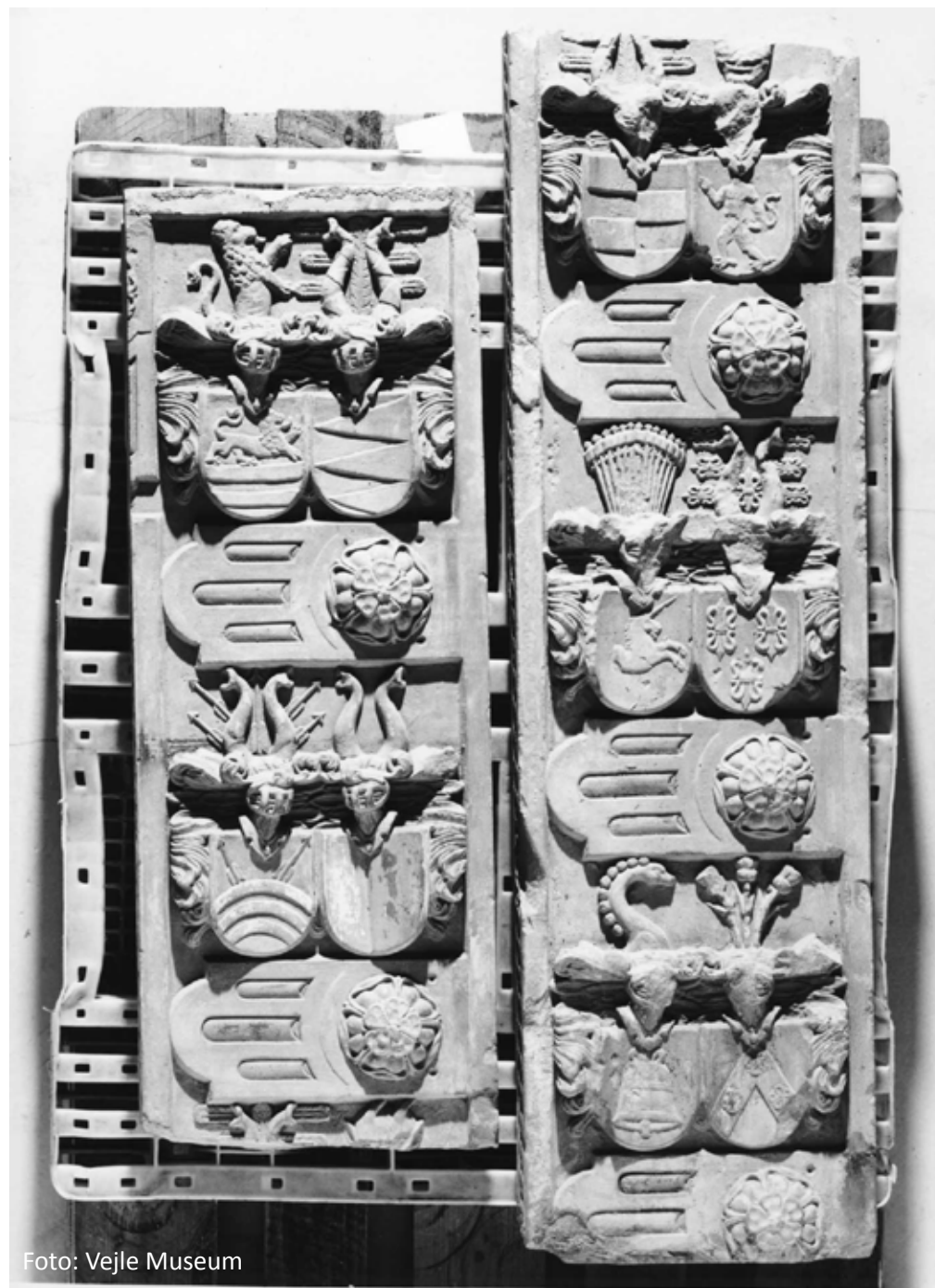
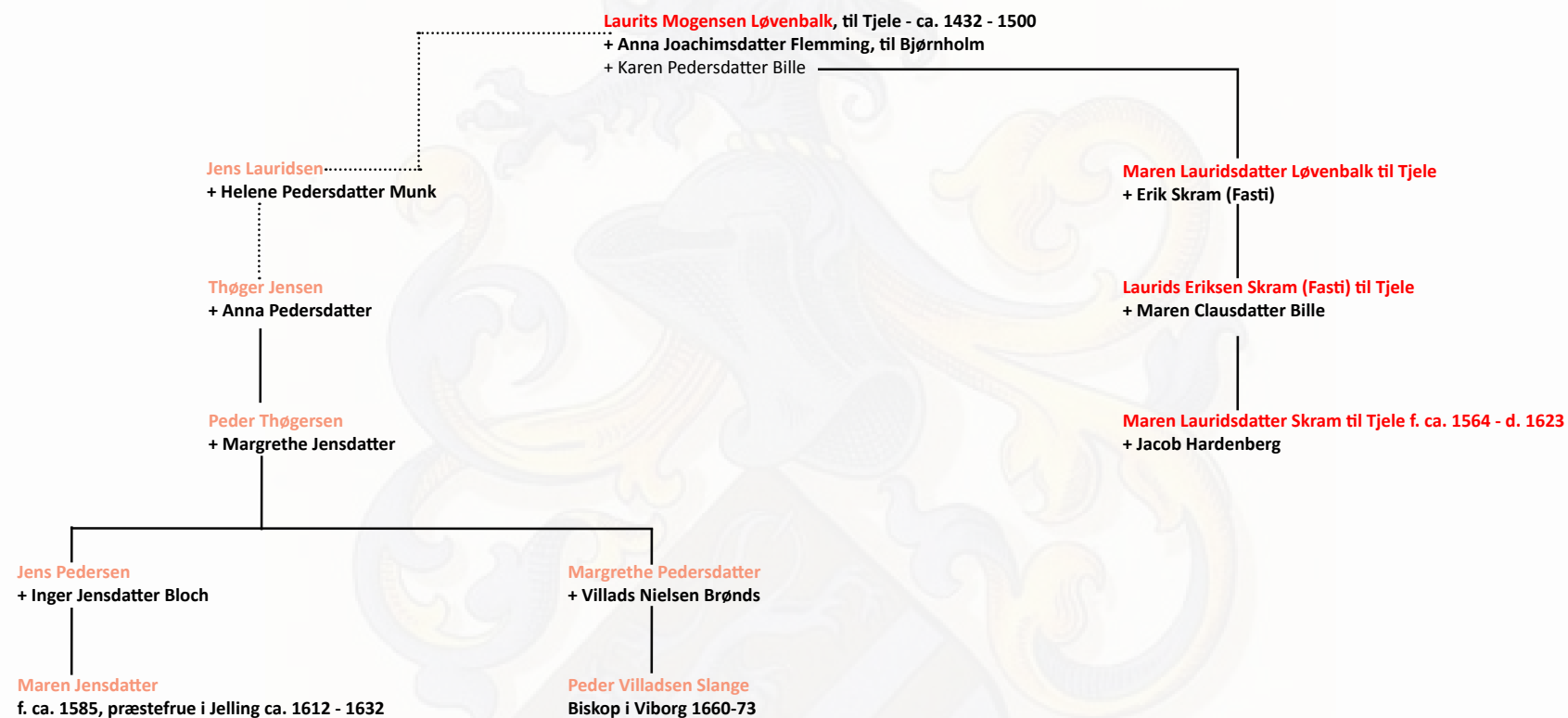

Foto: Vejle Museum

Fig. 15. Foto: Vejle Museum

Thøger Jensen oldebørn og Maren Lauridsdatter Skram

KONKLUSION

Det kan undre, hvorfor der stilles så store tvivl om Thøger Jensen tilhørsforhold til Løvenbalk-slægten. Ikke blot omtales han af sit oldebarn Peder Villadsen som værende af Løvenbalkslægt, men både sønnen Peder Thøgersen og sønnesønnen Peder Pedersen benævnes ligeledes med navnet Løvenbalk i Viborg bispearkivs stiftsbog anno 1690. Dette arkiv består, som nævnt, af indsendte indberetninger fra de enkelte sognes præster. Indberetningerne er foretaget kun 45 år efter Peder Pedersens død i 1645 og før Viborgs brand i 1726, hvor mængder af arkivmateriale gik tabt. Det vil sige, at præsterne må have haft adgang til optegnelser, der sandsynligvis ikke eksisterer i dag. Dertil kommer, at Anders Thiset (1850 - 1917), der som en af de tvivlere man har lagt mest vægt på, ikke nødvendigvis har kendt til ovennævnte kilder på trods af, at han var historiker, genealog og arkivar. Slægtsforskning krævede på hans tid en langt større arbejdsindsats, end det gør i vores digitaliserede og motoriserede tidsalder mere end 100 år senere.

De endelige kilder, der direkte forbinder Thøger Jensen til den hypotetiske far Jens Løvenbalk til Tjele mangler stadigvæk. Det samme gælder kilderne til Jens Løvenbalks slægtskab med de hypotetiske forældre Laurids Mogensen Løvenbalk og Anna Joachimsdatter Flemming. Særlig beviserne på forbindelsen til Anna Joachimsdatter Flemming er temmelig tynde, men ikke urealistiske.

fig. 16. Laurids Mogensen Løvenbalk og Anna Flemming , Mariager Kirke.Tegning af Søren Abilgaard.

fig. 17. Jens Nielsen Løvenbalk og Ellen Munk. Stenen findes i anlægget "Hans Tausens Minde" i Viborg, men blev solgt til Hinge kirke i 1786, hvor den fungerede som gravsten for Christen Lunow og søn. I 1835 kom stenen tilbage til Viborg

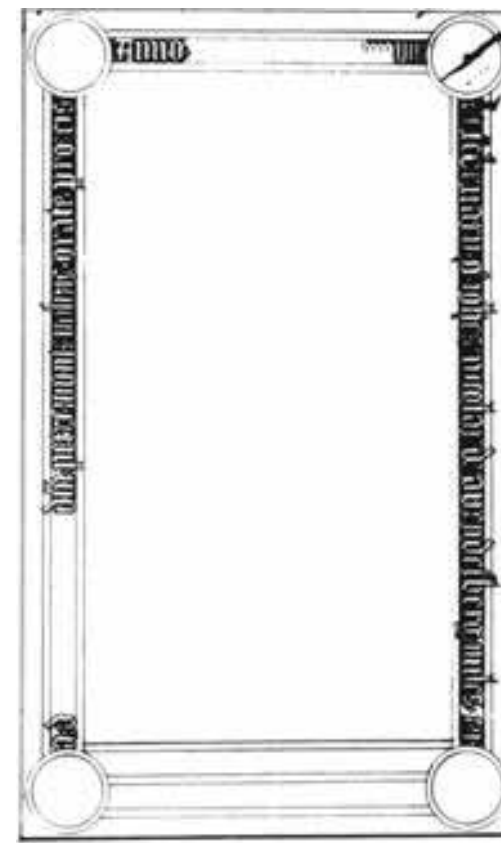

fig. 18. Tegning af Søren Abildgaard over Jens Nielsen Løvenbalk og Ellen Munks gravsten fra 1760'erne. Allerede da var stenen slidt.

KILDER

Bøger og artikler:

Personalhistorisk Tidsskrift. 15. række, 1. bind. 1966, side 1-12: Thøger Jensen - endnu en gang af N.V. Steenstrup.

Danmarks Adels Aarbog, 1903, side 291, Løvenbalk, A. Thiset

Viborg Søndre Sogns Kirke Historie, 1929 af A. Køcher

Almindelig dansk præstehistorie 1870-71, side 277 af III bind S-Ø af S. V. Wiberg

Repertorium Diplomaticum Repertorium diplomaticum Regni danici mediaevalis.

Fortegnelse over Danmarks breve fra middelalderen, 2 bd. d. 30 marts 1471

Danske Slotte og Herregaarde, Tjele

TØGER JENSEN LØVENBALK af Bjarne Nørgaard-Pedersen, Trykt i SLÆGTEN nr. 35 juli 2006.

Kongeriget Danmark, 3. Udgave 5. Bind : Aarhus, Vejle, Ringkjøbing, Ribe og Færø Amter, Jelling Kirk, side 393 af J. P. Trap

Stadsarkivet

Udkastning til en fuldstændig beskrivelse af Viborg stift, Landsarkivet i Viborg, Håndskrevet, N. Lachmann † 1763.

DIS-Forum:

Søren Agersnap: Katolisisme og kanniker

Peter Kristiansen: Våbenskjold: Jacob Eriksen Hardenberg og Maren Lauridsdatter Skram

Slægtesider:

Skeel-Schaffalitzky, Santasilia & Holbeks genealogy:

Stamtavler over danske adelsslægter, <http://finnholbek.dk/>

Skeel and Kannegaard Genealogy, www.skeel.info

Skeel Kannegaard

Internet research

<http://www.gravstenogepitafier.dk/tjele.htm>

denstoredanske.dk, Dansk Biografisk Leksikon: Niels Pedersen Slange

http://issuu.com/nationalmuseet/docs/abildgaard_issue

kristeligt-dagblad.dk, Den tæmmede slange, Johs. Nørregaard Frandsen | 22. juli 2005

<http://klosterliv.e-museum.dk/03kloster/01treordener/01johannitterne.asp>

<http://www.rougsoe.lokalarkiver.dk/> Hevring Mølle

<http://www.jmarcussen.dk/> ROMERKIRKEN, Den katolske kirkes heraki

<https://archive.org/details/repertoriumdipl00hudegoog>

(Diplomatarium Viborgense: Breve og Aktstykker fra ældre viborgske Arkiver til Viborg Bys og Stifts Historie 1200-1559, 1879 ved Arnold Heise)

KREDIT

Foto:

Forside: Tegning, Tom Pedersen 1884, Wikimedia

fig. 1. Usign. efter original af Carl Bloch, 1834 - 1890, wikimedia

fig. 2. Wikimedia, GNU Free

fig. 3. Wikimedia

fig. 4. Ronny Andersen, Kgl. våbenmaler, cand.mag.

fig. 5. Ukendt oprindelse.

fig. 6. Illustreret dansk Litteraturhistorie volume 1 (1902) by P. Hansen, Wikimedia

fig. 7. Illustreret dansk Litteraturhistorie volume 1 (1902) by P. Hansen, Wikimedia

fig. 8. Scannibg N. Lachmann, Statens Arkiver, Annette Damgaard

fig. 9. Silkeborg Bibliotek

fig. 10. Foto: Ane Krogh Nielsen, ny opstilling af Annette Damgaard

fig. 11. Ane Krogh Nielsen

fig. 12. Tegning fra <http://www.gravstenogepitafier.dk/tjele.htm>

fig. 13. Ane Krogh Nielsen

fig. 14. Steen Rosenvinge Lundbye, Vejle Museum

fig. 15. Steen Rosenvinge Lundbye, Vejle Museum

fig. 16. <http://www.gravstenogepitafier.dk/tjele.htm>

fig. 17. <http://www.gravstenogepitafier.dk/tjele.htm>

fig. 18. <http://www.gravstenogepitafier.dk/tjele.htm>

Baggrundsbillede: Løvenbalk våbenskjold, tegning A. Thiset, Danmarks Adelsårbog.

Offentlig ejendom da ophavsretten er udløbet.

<http://da.wikipedia.org/wiki/Fil:Coatofarms-lovenbalk.jpg>

Tak til:

Ane Krogh Nielsen, gravsten og epitafier, København

Steen Rosenvinge Lundbye, Vejle Museum

Ronny Andersen, Kgl. våbenmaler, Esbjerg

Tekst, research og layout, Annette Damgaard 2014

©Annette Damgaard

